

การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร
ต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ

Engagement of Children and Youth in Tobacco Products Control
: A Case Study in Bangkok

เมธชนนท์ ประจวบลาภ¹, สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล², อนันต์ ธรรมชาลัย³,
พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิตย์⁴ และ ไททัศน์ มาลา⁵

Metchanon Prajuablap¹, Sanit Sirivisitkul², Anan Thamchalai³,
Pongsak Phetsatit⁴ and Titus Mala⁵

¹นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

^{2,3,4}คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

⁵คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

¹Student of Master of Public Administration, Faculty of Political Science, North Bangkok University, Thailand

^{2,3,4}Faculty of Political Science, North Bangkok University, Thailand

⁵Faculty of Humanities & Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand

E-mail: ¹Metchanon.praj@northbkk.ac.th

Received November 9, 2021; Revised December 14, 2021; Accepted January 1, 2022

บทคัดย่อ

ผลิตภัณฑ์ยาสูบ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้มีมาตรการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบ ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาสูบของเด็กและเยาวชนที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ และ 2) ศึกษาบทบาทของหน่วยงานในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบอย่างมีส่วนร่วม การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร อายุระหว่าง 12 – 25 ปีบริบูรณ์ จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบทดสอบและแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง ซึ่งสัมภาษณ์เชิงลึกกับหัวหน้าหน่วยงานระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบอย่างมีส่วนร่วม จำนวน 4 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัจจัยความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ยาสูบ สามารถร่วมกันอธิบายการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ในภาพรวมได้ร้อยละ 12.7 โดยที่ปัจจัยความรู้พื้นฐาน โดยที่ปัจจัยความรู้พื้นฐาน ด้านผลกระทบระยะยาว และผลกระทบจากการสัมผัสควันบุหรี่ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) บทบาทของหน่วยงาน พบว่าในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการมีการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชน มีบทบาทในด้านกรวางแผน การดำเนินกิจกรรม การใช้ประโยชน์ และการได้รับผลประโยชน์

ผลจากการวิจัยนี้ สามารถนำไปพัฒนาแนวทางและสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบของหน่วยงานในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; เด็กและเยาวชน; ผลิตภัณฑ์ยาสูบ

Abstract

Tobacco products inevitably affected health. The relevant agencies had issued measures to control tobacco products through participation from all sectors, especially children and youth, who were directly affected. The objectives of this research were: 1) to study the relationship between basic knowledge about tobacco products of children and youth affecting participation in tobacco product control, and 2) to study the roles of agencies at the policy and operational levels in relation to the participation of tobacco product control. This was mixed-method research. The sample group used in the quantitative research was 400 children and youth aged 12–25 years in Bangkok. The tools used to collect the data were tests and questionnaires. The statistics used for data analysis were multiple regression analysis. The tool used in the qualitative research was an unstructured, in-depth interview with four heads of policy and operational levels involved in participatory tobacco product control.

The results showed that:

1) Fundamental knowledge factors related to tobacco products could explain the overall participation of children and youth by 12.7%. Fundamental factors, long-term effects, and effects of tobacco smoke exposure had a statistically significant effect on overall participation at the .01 level.

2) The role of the agency was found that at the policy and operational level, children and youth were encouraged to play a role in planning, activities, utilization, and receiving the benefits directly.

The results of this research could be used to further develop guidelines and create participation of children and youth in the Bangkok area towards tobacco product control by relevant agencies at various levels.

Keywords: Engagement; Children and Youth; Tobacco Product

บทนำ

ผลิตภัณฑ์ยาสูบ คือ ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบของใบยาสูบหรือพืชชนิดอื่นที่เกี่ยวพันมาทำแบกกุ่ม และหมายความรวมถึงผลิตภัณฑ์อื่นใดที่มีสารนิโคตินเป็นส่วนประกอบซึ่งบริโภคโดยวิธีการสูบ ดม อม เคี้ยว กิน เป่า หรือพ่นเข้าไปในปากหรือจมูก ทา หรือโดยวิธีอื่นใดเพื่อให้ได้ผลเป็นเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ไม่รวมถึงยา ตามกฎหมายว่าด้วยยา (พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ, 2560) โดยปัจจุบันผลิตภัณฑ์ยาสูบ ก่อให้ผลเสียทางสุขภาพต่อตัวผู้สูบและคนรอบข้างผู้สูบ เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด มะเร็งต่าง ๆ ถุงลมโป่งพอง โรคปอด หอบหืด ไอเรื้อรัง ภูมิแพ้ นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ยาสูบยังก่อให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจ เนื่องจากรัฐบาลต้องเสียงบประมาณในการดูแลสุขภาพของผู้สูบบุหรี่กว่าปีละ 46,000 ล้านบาท (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2561) นอกจากนี้ ข้อมูลทางการแพทย์ ของกระทรวงสาธารณสุขพบว่า การบริโภคผลิตภัณฑ์ยาสูบส่งผลต่อการเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งปอด 13,047 ราย มะเร็งในอวัยวะอื่น ๆ 7,815 ราย และถุงลมโป่งพอง 11,295 ราย ตามลำดับ และมีผู้เสียชีวิต 54,512 ราย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2561) ทั้งนี้ รายงานการพัฒนาเด็ก และเยาวชน ประจำปี 2560 กรมกิจการเด็กและเยาวชน ยังพบว่า มีจำนวนประชาชนทั้งประเทศสูบบุหรี่จำนวน 10.7 ล้านคน โดยมีกลุ่มเด็กและเยาวชนช่วงอายุ 15 – 24 ปี เป็นผู้สูบบุหรี่ ร้อยละ 30.4 จากประชากรเด็กและเยาวชน (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2560)

จากปัญหาด้านผลกระทบของการบริโภคยาสูบจึงนับได้ว่าปัญหาผลิตภัณฑ์ยาสูบเป็นปัญหาทางสังคมของประเทศ ดังนั้น รัฐบาลจึงได้มีมาตรการด้านกฎหมายที่สำคัญในการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ โดยการตราพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พุทธศักราช 2560 (พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ, 2560) นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2562 คณะรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา ตามมาตรา 162 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งมีนโยบายหลัก 12 ด้าน โดยในด้านที่ 9 การพัฒนาระบบสาธารณสุขและหลักประกันสังคม ปรากฏเรื่องการส่งเสริมการป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาเด็กและเยาวชน อันเป็นทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ รัฐบาลโดยส่วนราชการ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กรมกิจการเด็กและเยาวชน รวมไปถึง หน่วยงานอื่น ทั้งภาคเอกชนและประชาสังคม ได้แก่ สถาบันยุวทัศน์แห่งประเทศไทย มูลนิธิธรรมาวุธเพื่อการไม่สูบบุหรี่ และสถาบันการศึกษาทุกระดับ จึงได้มีแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนสำหรับสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนต่อการควบคุมปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพซึ่งรวมถึงผลิตภัณฑ์ยาสูบในวิธีการต่าง ๆ ตั้งแต่การให้ความรู้ การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2561)

แม้ว่าในช่วงระยะที่ผ่านมา ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม หรือสถาบันการศึกษา จะมีนโยบายหรือแนวคิด ที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่ปรากฏข้อมูลทางวิชาการว่า เด็กและเยาวชนในฐานะพลเมือง ของประเทศ

เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างไร และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาสูบ มีผลอย่างไรกับระดับการมีส่วนร่วม จึงทำการศึกษาร่วมกันของเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ เพื่อใช้เป็นข้อมูลทางวิชาการสำหรับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนเป็นข้อมูลทางวิชาการสำหรับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบของหน่วยงานต่าง ๆ สำหรับนำไปพัฒนาแนวทางและสร้างการมีส่วนร่วมของเด็ก และเยาวชนในพื้นที่ กรุงเทพมหานครต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาสูบของเด็กและเยาวชนที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ
2. เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบอย่างมีส่วนร่วม

การทบทวนวรรณกรรม

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1979 อ้างถึงใน วสันต์พรพร พงษ์, 2557) ได้นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมที่จัดได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง จะต้องประกอบด้วยกระบวนการของการมีส่วนร่วมจำนวน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การดำเนินกิจกรรม 3) การใช้ประโยชน์ และ 4) การได้รับผลประโยชน์

วิลเลียม เออร์วิน (William Erwin, 1976 อ้างถึงใน วสันต์พรพร พงษ์, 2557) ที่ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการของการให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจต่อการแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนการติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

โคเฮน อัฟฮอฟฟ์ และโกลด์สมิท (Cohen Uphoff and Goldsmith, 1979 อ้างถึงใน ประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา, 2549) กล่าวถึง ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมว่า คุณสมบัติหรือภูมิหลังของแต่ละบุคคลอาจจะเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อการให้ความร่วมมือ ร่วมใจ หรือการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ ได้แก่ อายุและเพศ สถานภาพของครอบครัว ระดับการศึกษา ชนชั้นทางสังคม อาชีพ ระดับของรายได้ และแหล่งที่มาของรายได้ ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในพื้นที่ชุมชนนั้น ชนิดของโครงการ และกิจกรรม การเป็นผู้เช่าที่ดินหรือมีสถานภาพเป็นลูกจ้าง

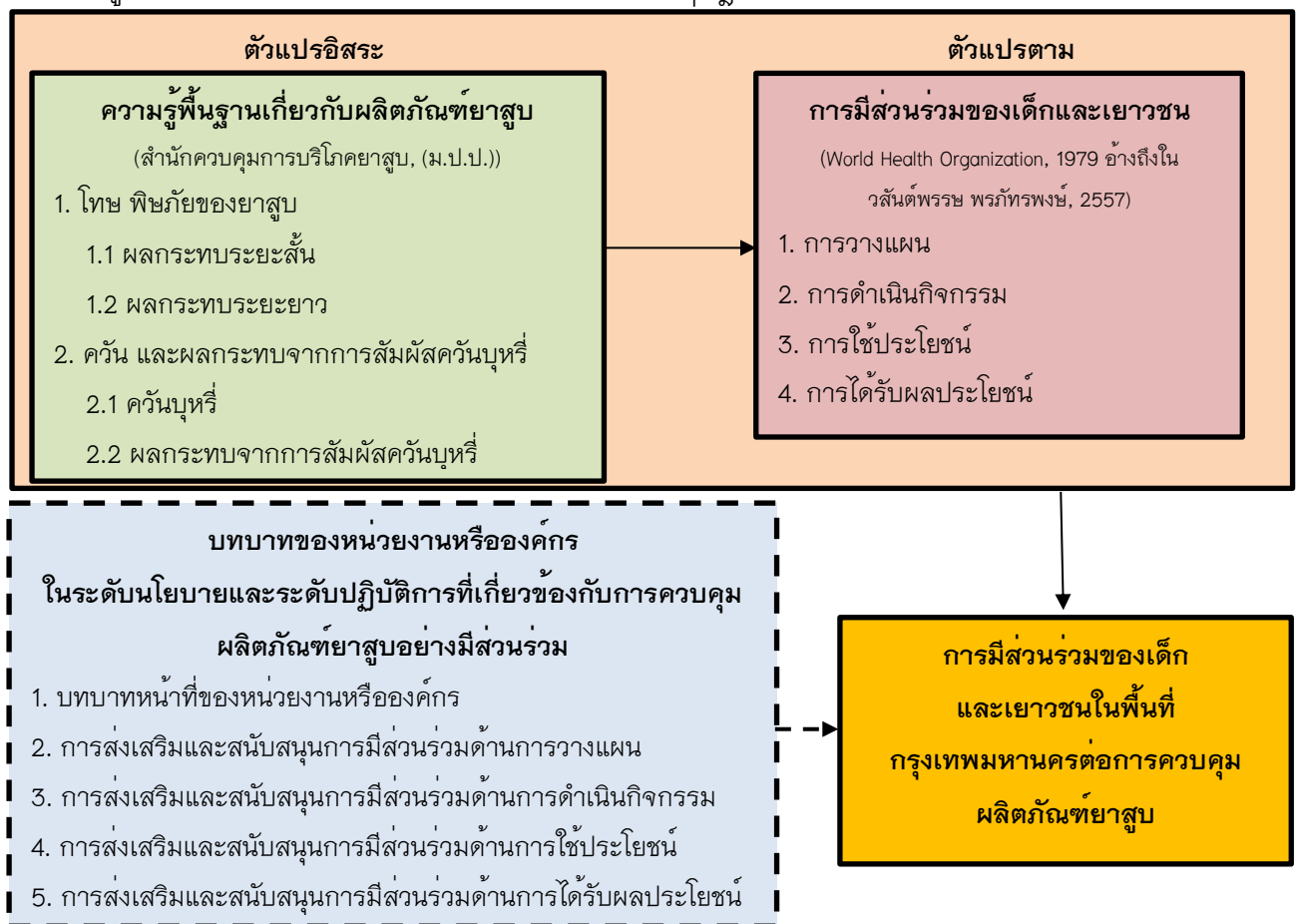
สำนักควบคุมการบริโภคยาสูบ (ม.ป.ป.) จัดแบ่งความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาสูบ หรือบุหรี่ ออกเป็นสองประเด็น คือ 1) โทษ พิษภัยของยาสูบ ประกอบด้วย 1.1 ผลกระทบระยะสั้น 1.2 ผลกระทบระยะยาว และ 2) ควันบุหรีและการสัมผัสควันบุหรี ประกอบด้วย 2.1 ควันบุหรี และ 2.2 ผลกระทบจากการสัมผัสควันบุหรี

ราชบัณฑิตยสภา (2556) ให้นิยามความหมายของคำว่าความรู้ ไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 สรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ ตลอดจนความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์

ศุภนิธย์ พลไพรินทร์ (2540) การวัดความรู้ เป็นการวัดระดับความจำ เป็นความสามารถในการคิด เข้าใจข้อเท็จจริงที่ได้รับจากการศึกษาหรือประสบการณ์เดิมโดยผ่านการรวบรวมและสะสมไว้ซึ่งสามารถทดสอบได้ด้วยแบบสอบถามที่ดี หากผ่านการทดสอบคุณภาพแล้ว จะแยกคนมีความรู้กับคนที่ไม่มีความรู้ออกจากกันได้ในระดับหนึ่ง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎี มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ เด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 1,646,637 คน ซึ่งเป็นข้อมูลที่รายงานโดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ทำการสุ่มตัวอย่างโดยสูตรการหากลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 จากประชากร ซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นจำนวน 400 คน หลักจากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Sampling) ได้แก่ แบ่งที่มาของกลุ่มตัวอย่าง (Cluster Sampling) จากเด็กและเยาวชนของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 1 สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และองค์กรหรือหน่วยงานเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และใช้การสุ่มแบบโดยสะดวก (Convenience Sampling) จากกลุ่มตัวอย่างตามลำดับ เครื่องมือเป็นชุดของแบบสอบถามที่ประกอบด้วยแบบทดสอบและแบบสอบถาม โดยเครื่องมือที่ใช้มีค่าความเที่ยงตรง (IOC) อยู่ที่ .852 และผลการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถาม (Cronbach’s Alpha) ที่ .973

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ หัวหน้าหน่วยงานหรือผู้แทนของหน่วยงานหรือองค์กรระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบอย่างมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการ รวมทั้งสิ้น 4 คน ได้แก่ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนการควบคุมปัจจัยเสี่ยงหลัก รองเลขาธิการสถาบันยุวทัศน์แห่งประเทศไทย และประธานสภาเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก (Purposeful Selection) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติภายใต้กรอบของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)
2. ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยจำแนกจัดระบบข้อมูล และตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ สรุปผลได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในภาพรวม

(n=400)

การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน	\bar{X}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ด้านการวางแผน	2.81	0.997	ปานกลาง
2. ด้านการดำเนินกิจกรรม	2.77	1.021	ปานกลาง
3. ด้านการใช้ประโยชน์	3.21	1.129	ปานกลาง
4. ด้านการได้รับผลประโยชน์	3.30	1.055	ปานกลาง
รวม	3.02	0.967	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ รองลงมา คือการมีส่วนร่วมด้านการใช้ประโยชน์ การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน และการมีส่วนร่วมด้านการดำเนินกิจกรรม น้อยที่สุดตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงระดับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาสูบจำแนกตามระดับความรู้

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. มีความรู้ต่ำสุด (คะแนนระหว่าง 0.00 – 4.80)	1	0.30
2. มีความรู้ต่ำ (คะแนนระหว่าง 4.81 – 9.60)	2	0.50
3. มีความรู้ปานกลาง (คะแนนระหว่าง 9.61 – 14.40)	40	10.0
4. มีความรู้มาก (คะแนนระหว่าง 14.41 – 19.20)	97	24.30
5. มีความรู้มากที่สุด (คะแนนระหว่าง 19.21 – 24.00)	260	65.0
รวม	400	100.0

จากตาราง พบว่ามีเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีความรู้ต่ำสุด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.30 มีความรู้ต่ำ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 มีความรู้ปานกลาง จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 มีความรู้มาก จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.30 และ มีความรู้มากที่สุด จำนวน 260 คน คิดเป็นร้อยละ 65.0

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาความสัมพันธ์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาสูบของเด็กและเยาวชนที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ยาสูบในการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาสูบ ที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ยาสูบของเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในภาพรวม

ตัวแบบ (Model)	ภาพรวม					
	B	SE(b)	Beta	t	Sig.	
ค่าคงที่ (Constant)	1.401	.257		5.447**	.000	
ผลกระทบระยะสั้น	.059	.045	.082	1.296	.196	
ผลกระทบระยะยาว	.105	.027	.251	3.950**	.000	
ควันบุหรี่	-.104	.072	-.080	-1.455	.146	
ผลกระทบจากการสัมผัสควันบุหรี่	.188	.068	.153	2.749**	.006	
	r	R ²	Adjusted R ²	SE(est.)	F	Sig.
	.368 ^a	.135	.127	0.90413	15.450**	.000 ^b

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 ปัจจัยความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาสูบ คือ ผลกระทบระยะสั้น ผลกระทบระยะยาว ควันบุหรี่ ผลกระทบจากการสัมผัสควันบุหรี่ มีความสัมพันธ์ ร้อยละ 36.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ ปัจจัยความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาสูบ ทั้งสี่ด้านสามารถร่วมกันอธิบายการใช้ยาสูบของเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในภาพรวมได้ร้อยละ 12.7 โดยที่ปัจจัยความรู้พื้นฐาน ด้านผลกระทบระยะยาว และผลกระทบจากการสัมผัสควันบุหรี่ ส่งผลกระทบต่อการใช้ยาสูบในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาบทบาทของหน่วยงานในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบอย่างมีส่วนร่วม

ผลจากการศึกษาบทบาทของหน่วยงานโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงาน/องค์กรระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบอย่างมีส่วนร่วมพบว่า การส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในด้านการวางแผน การดำเนินกิจกรรม การใช้ประโยชน์ และการได้รับผลประโยชน์ มีตั้งแต่การประกาศเป็นนโยบายในระดับกระทรวงให้ใช้ภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานควบคุมยาสูบ มีการให้แกนนำเด็กและเยาวชนเข้ามาร่วมวางแผนการดำเนินงานและร่วมดำเนินกิจกรรมร่วมกับหน่วยงาน/องค์กร ตลอดจนมีการสนับสนุนงบประมาณหรือทรัพยากรทางด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่ลง

มือโดยเด็กและเยาวชน รวมถึงมีการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสได้ใช้ประโยชน์จากผลผลิตของโครงการหรือกิจกรรม ก่อให้เกิดการได้รับผลประโยชน์อย่างทั่วถึงอย่างเสมอภาค

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัจจัยความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาสูบ คือ ผลกระทบระยะสั้น ผลกระทบระยะยาว ควันบุหรี่ ผลกระทบจากการสัมผัสควันบุหรี่ มีความสัมพันธ์ร้อยละ 36.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ ปัจจัยความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาสูบ ทั้งสี่ด้านสามารถรวมกันอธิบายการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ในภาพรวม ได้ร้อยละ 12.7 โดยที่ปัจจัยความรู้พื้นฐาน ด้านผลกระทบระยะยาว และผลกระทบจากการสัมผัสควันบุหรี่ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าการที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ หน่วยงานทางการศึกษา สถาบันการศึกษาและหน่วยงาน/องค์กรเด็กและเยาวชน มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมอบรมสัมมนาหรือค่ายพัฒนาเด็กและเยาวชนในด้านปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพ หรือผลิตสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งรูปแบบออนไลน์-ออฟไลน์ ที่ให้ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ยาสูบ สำหรับเด็กและเยาวชนในระบบการศึกษา นอกกระบบการศึกษาทุกระดับ-ทุกช่วงชั้น จึงส่งผลทำให้เด็ก และเยาวชนโดยทั่วไป มีความตระหนักถึงโทษ พิษภัย และอันตรายที่เกิดจากยาสูบ เมื่อมีความรู้และความเข้าใจถึงความสำคัญของปัญหายาสูบ รวมถึงมีความเชื่อว่าตนเองจะได้รับผลประโยชน์จากการมีชีวิตหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ปราศจากพิษภัยของผลิตภัณฑ์ยาสูบ หากตนเองได้เข้าไปมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งในการควบคุมยาสูบ ดังนั้น เด็กและเยาวชนบางส่วนจึงเข้าไปมีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมในการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งในฐานะผู้ร่วมดำเนินการและในฐานะผู้ลงมือปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของอังคณา บุญสิทธิ์ (2559) ที่ได้อธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม ว่า การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนนั้นรับรู้และเข้าใจว่าตนเองว่าจะได้รับผลประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมนั้นอย่างไร และการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ อาจเกิดจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือเกิดจากการบอกกล่าวชักชวนของเพื่อนฝูงก็ได้ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของของ ธนจิรา พวงพกา (2559) ที่กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ตัวบุคคล และเงื่อนไขสภาพแวดล้อม โดยที่เงื่อนไขที่ตัวบุคคลประกอบด้วย ค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อส่วนบุคคล วิถีชีวิต ความรู้สึกและความผูกพันกับท้องถิ่น ความรู้ ความสามารถ และศักยภาพ ความพึงพอใจ ความเต็มใจ อิศระ ความเสมอภาคในการเข้าร่วม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาหน่วยงาน/องค์กรระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการของหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบอย่างมีส่วนร่วม แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานในระดับนโยบาย โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ รวมไปถึงองค์กรในระดับปฏิบัติการให้ความสำคัญและยอมรับแนวคิดการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ผ่านการประกาศเป็นนโยบายของหัวหน้าหน่วยงาน

มีกฎหมายสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มผ่านภาคีเครือข่ายของเด็กและเยาวชนเพื่อทำหน้าที่ผู้แทนของเด็กและเยาวชน ตลอดจนสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนสามารถตัดสินใจในการวางแผน การดำเนินงาน โครงการหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับปัญหาภายในพื้นที่ของตนเองรวมถึงมีการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ อาทิ งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ พื้นที่การแสดงความคิดเห็น อย่างเป็นรูปธรรม จนนำไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ แม้จะมีการให้ความสำคัญและยอมรับแนวคิดต่อการมีส่วนร่วม แต่ก็ยังขาดกลไกการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนที่เป็นรูปธรรม อยู่บ้าง โดยเฉพาะเรื่องการให้อำนาจในการตัดสินใจแก่เด็กและเยาวชน การบริหารจัดการโครงการหรือกิจกรรม รวมถึงปัญหาช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap) ซึ่งผู้มีอำนาจในระดับต่าง ๆ ควรจะให้ความสำคัญถึงคุณค่าของการมีส่วนร่วมจากเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น โดยจะช่วยให้บรรลุกระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การดำเนินงานดังกล่าวเป็นปัจจัยและเงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ (United Nation, 1981 อ้างถึงใน สำฤทธิ หงส์วิไล, 2553) ได้อธิบายเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมไว้หลายประการ ได้แก่ 1) รัฐบาลจะต้องมีการยอมรับต่อแนวคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อนในขั้นต้น และต้องกำหนดหลักการการมีส่วนร่วมไว้ในแผนงานหรือนโยบายในระดับต่าง ๆ 2) ประชาชนต้องมีพื้นฐานองค์กรประชาชน 3) ประชาชนต้องมีความคิดริเริ่ม การตัดสินใจเพื่อกำหนดกิจกรรมของตนเองอย่างอิสระและในระยะแรกจะต้องได้รับการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น ตลอดจนยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 – 2564 (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2561) ในยุทธศาสตร์ที่ 3 มาตราการที่ 3.3 ซึ่งได้ระบุเรื่องการสนับสนุนเด็ก และเยาวชนรวมกลุ่มและทำงานพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัจจัยความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาสูบ ได้แก่ ผลกระทบระยะสั้น ผลกระทบระยะยาว ควันบุหรี่ยุติ และผลกระทบจากการสัมผัสควันบุหรี่ยุติ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ดังนั้น หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาระดับสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สถาบันยุวทัศน์แห่งประเทศไทย สภาเด็กและเยาวชนทุก ๆ ระดับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่วนราชการที่มีสถานศึกษาในสังกัด มูลนิธิธรรมาวุธเพื่อการไม่สูบบุหรี่ ควรจัดให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้ที่สร้างความตระหนักเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยาสูบโดยเฉพาะอันตราย

และผลกระทบจากผลิตภัณฑ์ยาสูบให้แก่เด็กและเยาวชน สำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างหลากหลายให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมถึงความแตกต่างตามบริบทพื้นที่ ซึ่งการให้ความรู้และความตระหนัก จะนำไปสู่ความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบที่มีระดับสูงเพิ่มมากขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า บทบาทของหน่วยงานพบว่าในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการมีการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีบทบาทในด้านการวางแผน การดำเนินกิจกรรม การใช้ประโยชน์ และการได้รับผลประโยชน์ ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบอย่างมีส่วนร่วมทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ หรือหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ มากขึ้น และผลักดันให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนที่เป็นรูปธรรม สนับสนุนให้เด็กและเยาวชน มีการร่วมกลุ่มดำเนินกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลายในพื้นที่สังคม ตลอดจนสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นอย่างเพียงพอและต่อเนื่องสำหรับการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในสถานศึกษาและในชุมชนให้แก่เด็กและเยาวชน โดยอาจใช้ภาคีเครือข่ายองค์กร หรือหน่วยงานเด็กและเยาวชนที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น สภาเด็กและเยาวชน สถาบันยุวทัศน์แห่งประเทศไทย กลุ่มชมรม/เครือข่ายต่าง ๆ เป็นแกนกลางในการเชิญชวนเด็กและเยาวชนกลุ่มอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ
2. ควรศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนต่อการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (7 ตุลาคม 2561). รายงานการพัฒนาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2560. สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2564, จาก https://www.dcy.go.th/webnew/upload/download/file_th_2018_1211144021_1.pdf
- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2561). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 – 2564 (ผนวกรวมแผนปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 – 2564). สืบค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2564, จาก http://tpso4.msociety.go.th/images/DatabaseTPSO4/News_TPSO/Advertise/2562/PlanChilden2560-2564.pdf

- ธนจิรา พวงพกา. (2559). *ปัจจัยที่มีผลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลบางเต็ อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี*(การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา. (2549). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาและการวางแผนชุมชน เกษตรกรรม*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2560. (2560, 5 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 39 ก. หน้า 27 – 47.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วสันต์พรพร พงษ์ทรัพย์. (2557). *การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการและผู้พักอาศัยหอพักเอกชนต่อการป้องกันยาเสพติด* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศุภกนิษฐ์ พลไพรินทร์. (2540). *ความรู้ทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ และพฤติกรรมของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในแผนกผู้ป่วยโรคเอดส์ในโรงพยาบาลของรัฐ* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักควบคุมการบริโภคยาสูบ. (ม.ป.ป.). *ความรู้พื้นฐานและประเภทของผลิตภัณฑ์ยาสูบ*. สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2564, จาก <http://e-lib.ddc.moph.go.th/pdf/eb282/eb282.pdf>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). *ผลเสียที่เกิดจากบุหรี่*. สืบค้นเมื่อ 17 มกราคม 2564, จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/42955-ผลเสียที่เกิดจากบุหรี่%20.html>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). *สธ.เผยสถิติผู้เสียชีวิตจากบุหรี่*. สืบค้นเมื่อ 17 มกราคม 2564, จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/45070-สธ.เผยสถิติผู้เสียชีวิตจากบุหรี่%20.html>
- ลำฤทธิ์ หงวีโร. (2553). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจภูธรธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด* (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อังคณา บุญสิทธิ์. (2559). *การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในกระบวนการยุติธรรม*. เอกสารการสนทนาคณะวิชา 41431 การบริหารงานยุติธรรม หน่วยที่ 8-15. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rd Ed. Singapore: Time Printer Sdn Bhd.